

Скрипаловський Ярослав Васильович,
студент 5 курсу факультету № 2 НАВС;
Науковий керівник: Булик І. Л., викладач
НАВС, кандидат юридичних наук

ПРАВО ЛЮДИНИ НА ЖИТТЯ

Людина є частиною народу, держави, суспільства в цілому. І вона має свої права й обов'язки. Основним актуальним правом людини є право її на життя.

Відповідно до ст. 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Життя людини виступає об'єктом правової охорони, оскільки саме держава повинна створювати механізми, які б максимально захищали життя від будь-яких посягань.

Так, Є.С. Резнік розглядає життя як сукупність біохімічних процесів, які протікають в організмі, визначають його розвиток, розмноження, харчування, відносини з зовнішнім середовищем, яка виникає в момент появи ембріона і припиняється у момент загибелі всього головного мозку (смерть головного мозку) [1, с. 10].

Проблеми права людини на життя досліджували: М.М. Малейна, Є.С. Резнік, З.В. Ромовський, О.Г. Роговий, А.В. Соловйович, Р.О. Стефанчук та ін.

Вперше право на життя було проголошено у ст. 3 Загальної декларації прав людини 1948 р., відповідно до якої кожна людина має право на життя, свободу та особисту недоторканність.

Наступним міжнародним актом, який розширив зміст права на життя є Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. Відповідно до ст. 2 Конвенції право кожного на життя охороняється законом. Нікого не може бути умисно позбавлено життя інакше ніж на виконання смертного вироку суду, винесеного після визнання його винним у вчиненні злочину, за який закон передбачає таке покарання.

Позбавлення життя не розглядається як таке, що вчинене на порушення цієї статті, якщо воно є наслідком виключно необхідного застосування сили:

- для захисту будь-якої особи від незаконного насильства;
- для здійснення законного арешту або для запобігання втечі особи, яку законно тримають під вартою;
- при вчиненні правомірних дій для придушення заворушення або повстання.

Право на життя закріплюється також у Міжнародному пакті про громадянські та політичні права (1966 р.). У ст. 6 Пакту закріплено, що право на життя є невід'ємне право кожної людини. Це право охороняється законом. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. В країнах, які не скасували смертну кару, смертні вироки можуть виноситися тільки за найтяжчі злочини відповідно до закону, який діяв під час вчинення злочину і який не суперечить постановам цього Пакту і Конвенції про запобігання злочинів геноциду і покарання за нього. Це покарання може бути здійснене тільки на виконання остаточного вироку, винесеного компетентним судом.

В Україні вперше на законодавчому рівні право на життя було закріплене у Конституції України, відповідно до ст. 27 кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави - захищати життя людини. Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань. Право на життя є одним із невід'ємних прав людини. Без дотримання цього права всі інші права не мають цінності та корисності для людини.

Варто зазначити, що серед науковців теж немає єдності думок щодо визначення поняття «право на життя». Так, Н.В. Кальченко зазначає, що право на життя - це природна, невід'ємна від людини можливість захисту недоторканності життя і свободи розпорядження нею, гарантована нормами внутрішнього законодавства і міжнародно-правовими актами [2, с. 75]. Подібної позиції притримується і Г.Б. Романовський, який зазначає, що право на життя є основним правом людини, закріпленим як основними міжнародними документами у сфері прав людини, так і національними конституціями [3, с. 79].

О.Г. Рогова вказує, що право людини на життя - це свобода людини безпосередньо реалізовувати можливості, які вона має внаслідок своєї належності до виду *Ношобарієпеє*, та

задовольняти необхідні сутнісно-якісні біологічні, соціальні, духовні, економічні та інші потреби, неподільні із самою людиною, що об'єктивно визначаються досягнутим рівнем розвитку людства і мають бути всезагальними [4, с. 13].

О. Малиновський, аргументував, що право на життя в широкому сенсі - це не просто право на те, щоб жити, щоб людину ніхто не зміг насильно позбавити життя (що само собою зрозуміло), а це право на те, щоб жити вільно, мирно, нормально. Іншими словами право на життя - це право на гідне людське існування, що включає цілий ряд так званих суміжних прав (на освіту, на охорону здоров'я, на свободу від принизливого або нелюдяного звернення, на пошану до приватного і сімейножиття [5, с. 54].

Таким чином, право людини на життя є невід'ємним правом фізичної особи, яке забезпечує її природне існування та захищене міжнародними та національними нормативно-правовими актами.

У свою чергу, в суб'єктивному розумінні право на життя повинно розглядатись як така, що впливає з природи людини, міра свободи індивіда визначати у своїх інтересах власну поведінку зі збереження та розпорядження життям, яка складає зміст правовідношення, об'єктом якого є життя, а також вимагати від третіх осіб визначеної поведінки або утримання від неї [1, с. 13]. Розглядаючи право на життя, варто звернути увагу на те, що спірним є питання моменту виникнення зазначеного права, а саме: право на життя виникає з моменту зачаття чи з моменту народження? Усі існуючі погляди з цього питання у своїй сукупності Р.О. Стефанчук поділяє на дві основні концепції, які умовно називає «ембріональна» та «натусіальна». Ембріональна концепція виходить з того, що право людини на життя виникає до моменту народження. Натусіальна концепція ґрунтується на тому, що пов'язує момент виникнення права на життя із моментом народження фізичної особи [6, с. 274-278].

Законодавчим моментом виникнення права на життя вважається саме момент народження дитини. Це пов'язано з тим, що реалізувати свої права може лише жива людина. Тобто момент народження дитини повинен бути пов'язаний саме з моментом її живонародження.

Відповідно до п 2.1. Інструкції Міністерства охорони здоров'я України з визначення критеріїв перинатального періоду, живонародженості та мертвонародженості живонародження - є повне вигнання або витягнення продукту зачаття з організму матері незалежно від тривалості вагітності, який після такого відокремлення дихає або виявляє інші ознаки життя, такі як: серцебиття, пульсація пуповини або відповідні рухи довільної мускулатури незалежно від того, перерізана пуповина чи ні, чи відшарувалась плацента. Кожен продукт такого народження вважається живонародженим.

Розглядаючи право на життя, необхідно визначити також його зміст. І.О. Шумак зазначає, що зміст права на життя становлять дві основні можливості: можливість користуватися життям та можливість захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань всіма засобами, які не заборонені законом [7, с. 9-10].

Важливою гарантією права на життя є передбачена ч. 4 ст. 281 ЦК України заборона задоволення прохання фізичної особи про припинення її життя.

Таким чином, можна зробити висновок, що життя - це безцінний дар, і держава гарантує захист створенням установ та організацій які охороняють його відповідного до національного та міжнародного законодавства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Резник Е.С. Право на жизнь: гражданско- правовые аспекты: автореф. дис. ...канд. юрид. наук. / Е.С. Резник:- Екатеринбург, 2007. - 27 с.

2. Кальченко Н.В. Гражданские права человека: современные проблемы теории и практики: Монография / Под ред. Ф.М. Рудинского. - Волгоград, 2004. - 187 с.

3. Романовський Г.Б. Право на жизнь: юридическая норма и доктрина / Г.Б. Романовский // Університетські наукові записки. - 2006. - № 2(18). - С. 75-79.

4. Рогова О.Г. Право на життя в системі прав людини: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. / О.Г. Рогова. - Х., 2006. - 21 с.

5. Малиновский А. Имеет ли человек право на смерть / А. Малиновский //Российская юстиция. - 2002. - № 8. - С. 54-55.
6. Стефанчук Р.О. Особисті немайнові права фізичних осіб (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту): Монографія / Р.О. Стефанчук: / Відп. ред. Я.М. Шевченко. - К.: КНТ, 2008. - 626 с.
7. Шумак І. О. Громадянські права і свободи людини за Конституцією України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук / І. О. Шумак. - К., 2000. - 16 с.